

SA EXAM PAPERS

YOUR LEADING PAST YEAR EXAM PAPER
PORTAL

Visit SA Exam Papers

www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI YA 12

TSHIVENŊA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI ·A U THOMA (P1)

LUHUHI/'HAFAMUHWE 2018

MARAGA: 70

TSHIFHINGA: Awara 2

Bammbiri iŋi ŋi na masiaŋari a 13.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Bammbiri iḡi ḡi na khethekanyo THARU:

KHETHEKANYO YA A:	Tholokanyonḡivho	(30)
KHETHEKANYO YA B:	Manweledzo/Samari	(10)
KHETHEKANYO YA C:	Zwivhumbeo na milayo ya kushumisele kwa luambo	(30)
2. Vhalani ndaela DZO¹HE nga vhuronwane.
3. Fhindulani mbudziso DZO¹HE.
4. Thomani khethekanyo I^ḡWE na I^ḡWE kha siaḡari ·ISWA.
5. Hune khethekanyo iḡwe na iḡwe ya fhelela hone ni talele.
6. Nomborani phindulo dzaḡu zwi tshi anana na kunomborelwe kwo shumiswaho kha iḡi bammbiri ḡa mbudziso.
7. Ni tshi fhedza u fhindula mbudziso iḡwe na iḡwe ni pfuke mutaladzi.
8. Ni dzhiele nzhele mupeleḡo na kufhaḡelwe kwa mafhungo.
9. Tshifhinga tsho anganyiwaho:

KHETHEKANYO YA A:	Minetse ya 50
KHETHEKANYO YA B:	Minetse ya 30
KHETHEKANYO YA C:	Minetse ya 40
10. ḡwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYONḡIVHO**MBUDZISO YA 1: U VHALA U ITELA U WANA 'HALUTSHEDZO NA U PFESESA**

Vhalani TSHIBVELEDZWA TSHA A na tsha B uri ni »o kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho.

TSHIBVELEDZWA TSHA A**LUSHAKA LWO LWOZWEAHO**

- 1 Vhaswa ndi dzone thikho, vharangaphan»a vha matshelo ¼ifhasini. Hone-ha, ra lavhelesa ano ma»uvha n»a»o yo sima midzi khavho; vho dzhena ngomu ha buluvhutsi ¼ine vha khou balelwa u vhona n»ila.
- 2 Wa vhuya wa wana vhaswa vho ima nga zwigwada, u mbo »i zwi »ivha zwaure tshi re hone tshi hone. Kanzhi khumbulelo iyi a i weli fhasi, ha sa vha hu tshi khou ombiwa gologodo hu »o vha hu iyo *Nyaope* ya hone. *Nyaope*, yone, ha! Tshi tou vha tshone tshiphusukanyi tsha vhumatshelo ha vhaswa. Tshidzidzivhadzi itshi tshi khombo vhukuma. Hafhu tshi shandukisa ¼wana a sala a tshi tou vha gwangwangwa nga husili. Nangoho ro no tou shanduka lushaka lu langwaho nga zwidzidzivhadzi. Tshi dinaho ndi tsha uri vhunzhi ha vhashumisi vhazwo ndi thangana ya murole. Hone-vho, vha »o vhuya vha fha¼a mi»i ya ima avha vhaswa-shu? Ngoho ndi a dza! 5 10
- 3 Muvhuso u khou lingedza nga hune wa kona uri vhaswa vha »ibvise kha n»owelo iyi mmbi, fhedzi zwi sokou sea zwi tshi ¼anama. Vhaswa avha naho vha itelwa fhethu ha u »imvumvusa, u »i wana hu tshi ya vha sa »adzi tshan»a. Ngei zwikoloni nahone vhadededzi u wana vho tanda na tsinga vha tshi khou funza thero ya Ngudavhutshilo, na u sumbedza khombo ya u »idzhenisa kha u shumisa zwidzidzivhadzi. Na hanefho hu tou vha u shela ma»i n¼ha ha tombo. Ngei mabungani hune vha tea u »ithusa hone ho shanduka luvhan»e lwa u dahela hone zwidzidzivhadzi. Musi vha tshi vhuvelela ngudoni dzavho, a hu tshee na zwi no itwa. Vha¼we i¼ali u tshi wana vho ya nga khofhe ngeno mudededzi musi e kati na u funza, vha¼we nga fha¼a ho takuwa ¼ihanya ¼a ¼i¼ini¼i¼ini i si na vhukono afho ki¼asini. 15 20
- 4 Hu »i nga na avho vha»ivhalea kana dzingwe¼a dza mitambo u ya he ¼a ya, ri »i pfa kha nyan»adzamafhungo uri vho ri musi vha tshi ¼olwa vha wanala vho shumisa zwidzidzivhadzi. Nga n¼hani ha wone mulayo, a vhuya a wanala u mbo »i iledzwa na zwenezwo u dzhenelela kha mutambo une a u konesa lwa tshifhinga tsho kaliwaho. Zwi pfisa vhu¼ungu u vhona muthu we a vha a tshi khou bvelela zwavhu»i vhutshiloni a tshi xeelwa nga vhumatshelo nga ¼wambo wa u shumisa zwidzidzivhadzi. 25 30

30

- 5 Kha vha si na masheleni u wana vha tshi tou tambula vhukuma musu vho farwa nga sakha ¼a zwidzidzivhadzi; ndi ngazwo ri tshi wana vhunzhi havho vha tshi »idzhenisa kha zwa u silinga. Vhalwadze vha re na dwadze – tshifu vha tshimbila vho fara mbilu nga tshan»a musu vha tshi bva u phakha philisi dzavho ngauri vha a lalelwa n»ilani vha dzhielwa nga vhashumisi vha izwi zwidzidzivhadzi ngauri i¼eli mishonga iyi yo no shanduka zwi¼iwa zwavho. 35
- 6 Ngei mahayani vhabebi vho fara ludongo nga hu fhisaho nga vhana vhane vho no tou shanduka phuli dza zwidzidzivhadzi. Vha vhuya vha renga zwi¼iwa zwa dziphakhethe vha tea u mbo »i zwi shulula na zwenezwo; vha sa ralo vha »o sala vha tshi ri tshilimo ndi maho¼a zwo dzhiiwa zwa ya u rengiswa. Vha¼we vha dzhia na zwiambaro na thundu ya n»uni, nga maan»a zwishumiswa zwa thekhinolodzhi zwine vha zwi rengisa uri vha kone u wana tshelede ya u renga zwidzidzivhadzi. Vharengiselwa vha tshi wanala, vhe ¼a »a hafha ¼i a kovhela, na ¼i¼we na ¼i¼we a si vhone vhe vha vha ruma uri vha tswe. Ri »o ri tshiitisi ndi mini? Ndi hone u dzima ¼wana tsole? Kani-ha ndi u »alesa ha dzipfanelo dzine dza sokou shumiswa hu si na vhu»ifhinduleli? Are»i! 40
- 7 Vhadahi vha vhangela vhabebi thaidzo i si na vhukono ngauri vha vhuya vha tswa, hadzila i fara vhone. Namusi vha si na masheleni, vha tea u imaima uri vha a wane vha koneha u lifha milandu. Zwa sa ralo vhadzulapo vha mbo »i dzhia mulayo vha u vhea zwan»ani zwavho. A re mme mubebi u »o tou pfa mu¼o»o u tshi ¼hukhuwa musu ¼wana a tshi khou ralo u sin»wa, hu¼we a ¼ha¼hiwa muliloni sa mukoki. 50
- 8 Vhukonani vhu songo »aho u wana vhu tshi vha na ¼hu¼huwedzo kha u shumisa zwidzidzivhadzi. Mu¼we a vhuya a vhone o no fashwa nga gwekwe i¼i u mbo »i kungela na vha¼we. Mudahi musu o no vha nga ngomu khazwo, ndi bomepome shata muzwala, ndo tou dzheniswa nga ¼hoho. Musu vho no »idzhenisa khazwo, u bva zwi vhutoto sa izwi sakha ¼i tshi tou shanduka mbidzelele. 55
- 9 Vha¼we vhavho vha a dzhiiwa vha iswa kha zwiimiswa zwa ndulamiso, sa vha SANCA, vhane vha thusa vhadahi vho no go»ombelaho. Ntsa ya ¼a mu¼wawa a i humi, ndi khwi¼e u sa linga wa »idzhenisa khazwo ngauri naho vha tshi bva kha izwo zwiimiswa zwa thuso, vhunzhi havho vha tshi »i fhedza vho vhuyelela kha anea¼a maitete avho. 60
- 10 Khaedu ine ya vha hone kha lushaka ndi ya uri ano ma»uvha mu¼we na mu¼we u sedza zwawe fhedzi. A hu tshe na zwauri ¼wana wa mu¼we ndi ¼wana wau. Vhaswa, dzhiani vhu»ifhinduleli. 65

[Zwi bva kha *Thimu ya Vha¼oli*]

TSHIBVELEDZWA TSHA B

[Tshiko: <http://www.google.com>]

MBUDZISO: TSHIBVELEDZWA TSHA A

- 1.1 No sedza phara ya 1, ndi ifhio mbilaelo ine muḡwali a vha nayo? (2)
- 1.2 Vhalani phara ya 2.
Ndi zwifhio zwidzidzivhadzi ZWIVHILI zwine muḡwali a vhona zwi zwone zwi pwashekanyaho vhumatshelo ha vhaswa vhashu? (2)
- 1.3 No sedza phara ya 3, ndi zwifhio zwe muvhuso wa ita hu u itela u bvisa vhaswa kha vhutshilo ha zwidzidzivhadzi? Bulani ZWIVHILI. (2)
- 1.4 Vhalani phara ya 5.
Bviselani khagala zwine zwa sumbedza u dzhia ndango ha zwidzidzivhadzi kha vhane vha zwi shumisa. (2)
- 1.5 ¹alutshedzani mulaedza une muḡwali a ḡo»a u u rumela kha lushaka nga mafhungo aya. (2)
- 1.6 Kha mutaladzi wa 54 hu na ḡiambele, '... muḡo»o u tshi ḡhukhuwa'. ·i kwama hani kupfesesele kwaḡu kwa mafhungo a re kha phara ya 7? (2)
- 1.7 ¹alutshedzani khombo ine ya wela vhoramitambo vhane vha tshi ḡolwa vha wanala vho shumisa zwidzidzivhadzi zwo iledzwaho nga mulayo. (2)

- 1.8 Sedzani phara ya 8.
Bviselani khagala ndivho ine muḡwali a khou i livhisa kha vhaswa nga mafhungo a phara iyi. (2)
- 1.9 Ni vhona hu tshi nga itwa mini u thivhela u shumiswa ha zwidzidzivhadzi zwikoloni? Tikedzani kuhumbulele kwa½u. (2)
- 1.10 Vhalani mitaladzi ya 52–53.
Ni a tendelana na na kuhumbulele kwa u dzhia mulayo wa u vhea zwan»ani zwau? Tikedzani phindulo ya½u. (2)

MBUDZISO: TSHIBVELEDZWA TSHA B

- 1.11 U ya nga ha itshi tshifanyiso, ¼alutshedzani zwine zwa ¼u¼uwedza iyi nyimele kha vhaswa vha musalauno. Bulani ZWIVHILI. (2)
- 1.12 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo ½ekedzwaho afho fhasi.
Musi no ¼alela itshi tshifanyiso, vhupfiwa ha mudi ndi ha u ...
A ¼u¼uwedza.
B pfa vhu¼ungu.
C sinyuwa.
D »ige»a. (1)
- 1.13 U ya nga kuvhonele kwa½u, ndi hufhio u dzhia sia hu bveledzwaho nga TSHIBVELEDZWA TSHA B? Tikedzani phindulo ya½u. (2)
- 1.14 Arali no wana muḡwe wa shaka ¼a½u e kha uvhu vhuimo ha tshifanyisoni itshi, no vha ni tshi nga ita mini? Tikedzani phindulo ya½u. (2)

MBUDZISO: TSHIBVELEDZWA TSHA A NA TSHA B

- 1.15 TSHIBVELEDZWA TSHA A na TSHA B vhuvhili hazwo zwi ¼ana vhaswa vha re khomboni.
Nga kuvhonele kwa½u, ndi tshifhio tshibveledzwa(tsha A kana tsha B) tshine tsha nga shumiswa u bveledza mitshelo ya khwi½e kha u lulamisa vhutshilo ha avha vhaswa?
Tikedzani muhumbulo wa½u. (3)

1HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO/SAMARI**MBUDZISO YA 2: U NWELEDZA NGA MAIPFI A₂U**

Vhalani TSHIBVELEDZWA TSHA C nga vhuronwane. Afha hu ¼an»avhudzwa **vhu»ifhinduleli ha mubebi kha kualusele kwa ¼wana wawe.**

THANYELANI: Ni lavhelelwa u ita zwi tevhelaho:

1. Nweledzani nga maipfi a₂u ni tshi sumbedza vhu»ifhinduleli ha mubebi kha u alusa ¼wana.
2. ¼walani phara yo lunzhedzanaho tshidele, ni shumise maipfi a₂u.
3. Manweledzo a₂u a faredze mbuno dza SUMBE dzi kha phara nga maipfi a sa fhiri 90. A ni lavhelelwi u dzhenisa ¼hoho ya manweledzo.
4. Sumbedzani tshivhalo tsha maipfi mafheloni a manweledzo a₂u.
- 5.

TSHIBVELEDZWA TSHA C**VHU»IFHINDULELI HA MUBEBI**

Mubebi mu¼we na mu¼we u na mushumo wo mu livhaho zwi tshi kwama vhutshilo ha ¼wana wawe, ngeno na ¼wana a tshi vha na ndavhelelo ya iyo tsireledzo u bva kha mubebi. U shaea hazwo ¼wana u a xeelwa nga fhulufhelo.

Mubebi u na mushumo muhulwane wa u gudisa ¼wana wawe vhu»ifari kwaho. Hovhu vhu»ifari arali ha ¼hogomelwa vhu na mbuyelo kha tshikolo khathihi na vhumatshelo ha ¼wana. Mushumo uyu kha u vhe tshivhangalelwa tsha mubebi.

Mubebi kha kho»e ¼wana wawe musi o ita zwivhuya nga u tou zwi bula hu u itela uri na ene mu¼e a zwi »ivhe. Kha vha sande u sasaladza ¼wana wavho musi zwi songo tea ngauri zwivhuya zwi na mbuyelo kha vhuvhili havho.

Ri khou tshila kha shango ¼o ¼angananaho, ¼ine zwikambi na zwidzidzivhadzi zwa vhusa vhana vhashu. Ndi ndugelo ya mubebi u amba na ¼wana nga khombo dzine dza »iswa nga zwikambi na zwidzidzivhadzi. Vhana vha sa eletshedzwi kha i¼i sia vha a xeelwa nga vhumatshelo, vha fhedza vho no vha muhwalo.

Mubebi kha vule zwan»a musi ¼wana a tshi bvisela khagala vhu»ipfi nga ha vhumatshelo hawe. Tshawe ndi ngeletshedzo, hu u itela u bvedza fhulufhelo ¼a u thetsheswa kha zwine a ¼ahisa. Hezwi zwi thusa ¼wana kha u ¼angedza ngeletshedzo ngauri na ene u na muhumbulo.

Zwithu zwine mubebi a pfa a sa zwi ḡanganedzi, kha zwi kaidze nga muya wa lufuno. Kha vha vhe na tshifhinga tshine vha nga dzula nae e ḡhe hu u sumbedza ḡhonifho; hezwi zwi fhedza ḡwana a tshi vha pfa a dovha a vha ḡhonifha.

Vhana vha fanela u gudiswa vhu»ifari kha zwi kwamaho zwa vhudzekani, ngauri ndi wone mushumo wa vhabebi wa u amba na vhana vhavho. Arali vha zwi ita madze, shango ḡi »o vha rangela phan»a, vhone vha vho »o sala vha tshi kaidza mafhungo o no tshinyala.

Hu na zwivhuya zwa musu mubebi a tshi tamba na vhana vhawe, hezwi ndi mushonga une wa bvedza vhushaka havhu»i vhukati ha mubebi na ḡwana. Mubebi kha vhe na tshifhinga tsha u tamba mitambo na vhana vhawe, ngauri zwi fhedza zwo mu sendedza tsini navho.

Arali ri tshi nga ri uyu a si mushumo muhulwane ngoho ri nga vha ri tshi khou »ifhura nga murunzi wa ningo. Vhabebi kha ri »idzhenise kha uyu mushumo wa u khwathela vhumatshelo ha vhana vhashu.

[Zwo redzwa u bva kha *Reader's Digest*, March 1998]

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B:

10

KHETHEKANYO YA C: ZWIVHUMBEO NA MILAYO YA KUSHUMISELE KWA LUAMBO**MBUDZISO YA 3: U SENGULUSA KHUNGEDZELO**

¹alelani khungedzelo (TSHIBVELEDZWA TSHA D) i re afho fhasi uri ni ṁo kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswa.

TSHIBVELEDZWA TSHA D**HAYAHAYA NANDI!**

Vha na haya havhu»i!

Vha a tama u dzula vha »ige»a?

Kha vha swike nga u bonya ha iṁo fhanu **Ha Nn»u Dzi a Fhaṁwa.**

Ri vha isa hayahaya.

Nn»u dzine ra fhaṁa i tou vha tsiavhafu.

Ri tou vha vhontende kha u vhea tshidina.

Kha vha litshe u dzula zwiṁahani zwa tshirukhwe ri hone.

Ri vha fhaṁela nn»u ra vha vulela yone nga tshimima,

musi vho badela masheleni o fhelelaho.

Vha tshi ri ṁo»a vha nga ri kwama kha: 012 612 9415 kana vha dalele nn»u@gmail.com.

[Tshiko: www.google.co.za]

3.1 Sumbedzani ndeme ya ndovhololo yo shumiswa kha khepusheni ya khungedzelo iyi.

Vhuṁe ha khanṁiso ho vhaledzwa

Iyani kha siaṁari ṁi tevhele

(1)

- 3.2 Kha khungedzelo iyi hu na he muḡwali a shumisa tshiga tsha u vhala tsho khakheaho. Inwi ḡwalululani iḡo fhungo no shumisa tshiga tsho teaho. (2)
- 3.3 Ndi ifhio ndivho ya mukungedzeli musi a tshi shumisa iḡi ipfi 'tsiavhafu' kha iyi khungedzelo? 1alutshedzani. (2)
- 3.4 Topolani ho shumiswaho thekeniki ya u fhuredzela kha iyi khungedzelo, ni dovhe ni sumbedze u tea hazwo. (2)
- 3.5 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo ½ekedzwaho afho fhasi. Ipfi 'vhontende,' ḡi amba ... (1)
- A dziḡanga.
B dzimbava.
C vhafhaḡi.
D vhomakone. (1)
- 3.6 No sedzulusa khungedzelo iyi, ni vhona yo livhiswa kha tshigwada tshifhio tsha vhatu? Tikedzani phindulo yaḡu. (2)
- [10]**

MBUDZISO YA 4: U PFESESA ZWIḡWE ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI

ḡalalani khathuni i tevhelaho uri ni ḡo kona u fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho khayḡ.

TSHIBVELEDZWA TSHA E: KHATHUNI

[Tshiko: www.google.co.za]

- 4.1 U ya nga khathuni iyi, ni vhona yo livhiswa kha tshigwada tshifhio tsha vhatu? Tikedzani phindulo yaḡu. (2)
- 4.2 ḡalutshedzani khaedu dzine uyu mugudi a nga ḡangana nadzo musi e tshikoloni. Bulani ZWIVHILI. (2)
- 4.3 Thouni ya ḡhohoyatshikolo i bvisela khagala vhu»ipfi havho malugana na nyimele ine uyu ḡwana a vha khayḡ. Tikedzani vhungoho ha fhungo iḡi. (3)
- 4.4 Nga kuvhonele kwaḡu, ni vhona a afhio maga ane a nga dzhiwa u itela u thivhela u »ihwala ha vhagudi zwikoloni? Ambani ZWIRARU fhedzi. (3)

[10]

MBUDZISO YA 5: KUSHUMISELE KWA LUAMBO NGA NḡILA YONE

Vhalani TSHIBVELEDZWA TSHA F uri ni ḡo kona u fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA F: PHUROSA**NDI NGA NḡHANI HA U SA PFA**

1	Hu pfala ipfi ḡi tshi vhidzelela: 'Tshibuleni Muthumunzhi, ḡamusi ndi »uvha ḡa khothe – ndi ambadzifhele.' Ndi mulindakhothe musi a tshi khou hoḡolola khoḡo dza dzhele. Kuduna kupfufhi kwe kwa vha ku tshi khou mu sumbedza hune a tea u ya hone, kwo vha kwo ambara na dzhunifomo. Ene u vhonala a tshi tshimbila nga zwiḡuku ngeno milenzhe yo hungwa nga nge»ane, zwan»a na zwone zwo vhofhelwa murahu.	5
2	Ha lilelwi ḡwana wa Vho-Nyamukapea; zwenezwi zwa muthu a si na luvalo, u vhulaha muthu khae zwo vha zwi tshi nga u shidzha khuhu. Ngoho shangoni hu na vhatu vha tshiḡuhu, u tou vhulahela muthu tshelede yawe! O vha a tshi ri a thi nga wanali, matsina Vho-Nyamalwela vho mu vhona vhe na mu»uhulu wavho wa thungamamu. Vho-Nyamalwela vha ri a vha athu u zwi vhona zwa dukana ḡa mbilu ntswu sa heḡi. Mu»uhulu wavho a tshi fhindula a ri ndi Tshibuleni wa Vho-Nyamukapea. Ndi zwone zwe zwa ita uri Tshibuleni a vho »iwana e thumbuni ya lukhohe.	10
3	A tshi swika khothe o wana ho »ala lwa u »ala, lwe e a tshi ḡanganyisa maḡo na mme awe a sokou rothisa miḡodzi. Mbiluni o vha a tshi sokou ri zwe nde ndi ite.	15

[Zwi bva kha *Thimu ya Vhaḡoli*]

5.1 Vhalani mitaladzi ya 1–2.

Hu na ipfi ḡo pambiwaho, ḡi topoleni. (1)

5.2 Kha mutaladzi wa 4, hu na dzina ḡo ḡukufhadzwaho.

·i ḡwaleni ḡi kha luambo lwa misi ni dovhe ni ḡi shumise fhungoni ḡe na tou »isikela. (2)

5.3 Fhungoni ḡi tevhelaho (mitaladzi ya 10–11), hu na ḡikateli: 'thungamamu'.

'Vho-Nyamalwela vho mu vhona vhe na mu»uhulu wavho wa **thungamamu**.

ḡwalululani fhungo iḡi no shumisa ḡifurase/ḡahlutshedzo madzuloni a iḡo ḡikateli ḡo sendamiswaho. (2)

- 5.4 Fhungo asiḡi (mitaladzi ya 12–13): 'Mu»uhulu wavho a tshi fhindula a ri ndi Tshibuleni wa Vho-Nyamukapea.'

Fhungo iḡi ḡi kha luambo lwo livhiswaho/dairekithi. Zwino inwi ḡi ḡwalululeni no shumisa mupeleḡo wonewone na zwiga zwa u vhala zwo teaho.

(2)

- 5.5 Kha phara ya 2, hu na he muḡwali a sumbedza luvhengelambiluni. Hu sumbedzeni, ni dovhe ni tikedze phindulo yaḡu.

(3)

[10]**1HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 30****MARAGAGU1E: 70**